

Victoria Zapounidi

Η επιλογή

*Η δύναμη της
στοχαστικής φαντασίας*

18+

Victoria Zapounidi

Η επιλογή

«Αυτορ»

2026

Zapounidi V.

Η επιλογή / V. Zapounidi — «Автор», 2026

Книга «Выбор» является результатом исследования активного воображения и его значения для человеческого существования. Автор исследует связь активного воображения с внутренним светом, смертью, ответственностью и творчеством. «Выбор» ставит вопрос о человеческой свободе и ответственности. Способен ли человек выйти за пределы пассивного принятия судьбы и стать создателем собственной жизни?

© Zapounidi V., 2026

© Автор, 2026

Содержание

Κонец ознакомительного фрагмента.

16

Victoria Zapounidi

Η επιλογή

Εισαγωγή

Ο σύγχρονος κόσμος κατευθύνεται προς μια δυστοπία, όπως αυτή που περιγράφεται στο έργο «1984» του Τζορτζ Όργουελ. Ωστόσο, η επιστροφή στο φως είναι επιτακτική. Γιατί τώρα; Στην ιστορία της ανθρωπότητας, το κακό ήταν πάντα παρόν, με πολέμους και καταστροφές. Ποτέ πριν, όμως, δεν υπήρξαν τόσο δραματικές παγκόσμιες αλλαγές στον πλανήτη, λόγω της ανθρώπινης δραστηριότητας, αλλά και στην ηθική, εξαιτίας της τεχνητής νοημοσύνης. Ήρθε η ώρα να απελευθερωθεί το φως από τη σωματική φυλακή, αλλά κατά τη διάρκεια της ζωής. Μόνο τότε θα εξαφανιστούν όλα τα ερωτήματα, όπως: «Γιατί ο Θεός μάς τιμωρεί; Πώς επιτρέπει αυτόν τον πόνο;». Μόνο τότε θα πάψει ο άνθρωπος να ελπίζει σε μια προκαθορισμένη μοίρα, κατηγορώντας τους πάντες και τα πάντα και θα αναλάβει την ευθύνη για τη ζωή του και τον πλανήτη μας.

Πιστεύω ότι η απάντηση σε αυτά τα ερωτήματα και η σωτηρία του ανθρώπου και του πλανήτη βρίσκεται σε μια μετάβαση από τον άνθρωπο - θύμα στον άνθρωπο - δημιουργό. Και ο κύριος σκοπός αυτού του βιβλίου είναι να εξερευνήσω τις δομές και τη λογική του φανταστικού, για να προσδιοριστεί η δυνατότητα αυτής της μετάβασης με τη στοχαστική φαντασία.

Ο στόχος μου είναι να δείξω ότι η μετάβαση από θύμα σε δημιουργό είναι προσβάσιμη σε όλους, αλλά σε διαφορετικό βαθμό και ποιότητα. Όλοι μπορούν να επιστρέψουν στο φως και να γεμίσουν τη διαδρομή τους με δημιουργία, αλλά στον δικό τους βαθμό.

Το βιβλίο διαρθρώνεται σε δύο αλληλένδετα μέρη. Το πρώτο μέρος επικεντρώνεται στην ανάπτυξη της ερευνητικής προβληματικής και την παρουσίαση των συμπερασμάτων που προέκυψαν από τη διερεύνηση της στοχαστικής φαντασίας. Το δεύτερο μέρος, λειτουργώντας ως θεωρητικό παράρτημα, παρουσιάζει το βασικό θεωρητικό πλαίσιο και τις κύριες θεωρητικές αφηρητές της έρευνας.

Το ερευνητικό πρόβλημα

Από τη στιγμή της γέννησής μας ξεκινά η πορεία μας προς τον θάνατο και το μόνο που γεμίζει αυτήν την πορεία είναι η στοχαστική φαντασία. Πώς μπορεί ο άνθρωπος να διαπεράσει το κέλυφος του ορθολογισμού, να υπερβεί τον μηδενισμό, να εισέλθει στον χωροχρόνο της στοχαστικής φαντασίας, για να γεμίσει την πορεία του προς τον θάνατο με φως και δημιουργία;

Στον σύγχρονο κόσμο, η στοχαστική φαντασία συχνά συγχέεται με μια άλλη μορφή της φαντασίας, η οποία δεν μπορεί να γεμίσει το κενό. Αλλά η φύση δεν ανέχεται το κενό και, καθώς οι περισσότεροι άνθρωποι δεν γεμίζουν τον δρόμο τους με φως, ξένα και σκοτεινά «θέλω» γίνονται τα «πρέπει» τους.

Το «Mundus imaginalis»¹ είναι μια έννοια που προτάθηκε από τον Γάλλο φιλόσοφο και ανατολιστή Henry Corbin και αναφέρεται σε έναν ενδιάμεσο χώρο μεταξύ του αισθητού και του πνευματικού κόσμου. Ο άνθρωπος αντιλαμβάνεται τον χώρο αυτόν μέσω ενός ιδιαίτερου οργάνου αντίληψης, της οραματικής φαντασίας, η οποία λειτουργεί ως γέφυρα που συνδέει τον υλικό κόσμο με τις ανώτερες πνευματικές πραγματικότητες.

Στην ανατολική θεοσοφία, ειδικά στη σουφική παράδοση, αυτός ο τόπος αναφέρεται συχνά ως «όγδοο κλίμα» ή «Na-Koja-Abad»², που κυριολεκτικά σημαίνει «χώρα του πουθενά».

¹ Corbin, Henry, History of Islamic Philosophy, was translated into Russian by A. Kuznetsova, Moscow, Sadra, 2016.

² Corbin, Henry, The Man of Light in Iranian Sufism, Moscow, Foundation for Islamic Culture Studies, Magic Mountain, 2009.

Δεν είναι ουτοπία, ο κόσμος αυτός απαιτεί τη δική του ικανότητα αντίληψης, δηλαδή μια ειδική φαντασιακή δύναμη, της οποίας η γνωστική αξία είναι εξίσου πραγματική με εκείνη της αισθητηριακής αντίληψης ή της διανοητικής διαίσθησης. Πρέπει να αποφύγουμε να τη συγχέουμε με τη φαντασία, την οποία ο σύγχρονος κόσμος ταυτίζει με κάτι που παράγει «απλώς φανταστικό».³

Ο Γάλλος ανθρωπολόγος και μυθολόγος, γνωστός για το έργο του σχετικά με τον συμβολισμό και τις δομές του φαντασιακού, Gilbert Durand⁴, θεωρούσε ότι ο κόσμος αυτός περιέχει άπειρα αρχέτυπα και ότι εισέρχεται στον υλικό κόσμο καθορίζεται από αυτά. Ταξινόμησε τη φαντασία σε τρεις ομάδες μύθων και δύο καθεστώτα.

Ο μύθος είναι ένα δομημένο σύστημα αρχετύπων και συμβόλων που αντικατοπτρίζουν τις θεμελιώδεις ιδιότητες του φανταστικού. Πίστευε ότι ο μύθος δεν μπορεί να θεωρηθεί ιστορικό φαινόμενο· αντίθετα, η ιστορία είναι μια εκδοχή των μύθων, ενώ ο λόγος και οι δομές της θα πρέπει να κατανοηθούν με βάση τον μύθο.

Ο κόσμος της στοχαστικής φαντασίας είναι πιο πραγματικός από τον υλικό. Κάθε άνθρωπος μπορεί να επιλέξει με τι θα γεμίσει την πορεία του προς τον θάνατο. Δυστυχώς, πρόσβαση σε αυτόν τον κόσμο έχουν όλοι οι άνθρωποι, καλοί και κακοί. Όταν οι πολιτικοί και θρησκευτικοί ηγέτες χρησιμοποιούν αυτήν την πρόσβαση για δικούς τους σκοπούς, επιβάλλουν τα δικά τους «θέλω» στους άλλους ανθρώπους. Αν είναι αιμοδιψείς και άπληστοι, δε δημιουργούν με τη στοχαστική φαντασία και τα αρχέτυπα, αλλά καταστρέφουν τους ανθρώπους και τον κόσμο.

Σύμφωνα με τον καθηγητή του Αριστοτελείου Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης (ΑΠΘ) Παναγιώτη Δόικο⁵, ο οποίος μελέτησε το έργο του Henry Corbin, ότι υπάρχει στον κόσμο μας προέρχεται από τον κόσμο του **φανταστικού**. Δεν πρόκειται για τυπογραφικό λάθος. Ο όρος «φανταστικό» εισήχθη από τον καθηγητή Παναγιώτη Δόικο για να αποδώσει με ακρίβεια την έννοια του «Mundus imaginalis», καθώς δεν υπήρχε μέχρι σήμερα ένας αντίστοιχος καθιερωμένος όρος. Τον όρο αυτό θα υιοθετήσω και στο παρόν βιβλίο, χρησιμοποιώντας τον εφεξής για την απόδοση και την περιγραφή του «Mundus imaginalis». Υπάρχει οντολογική αυτονομία των αισθητών γεγονότων, χωρίς εξάρτηση από τον εξωτερικό κόσμο, αν και όλα τα γεγονότα της φαντασίας δεν έχουν την ίδια επίδραση.

Η στοχαστική φαντασία είναι ο χωροχρόνος, μέσα στον οποίο λαμβάνει χώρα το άπειρο του φάσματος της ενσωμάτωσης των νοημάτων στις αισθητές μορφές. Καμία ενέργεια της εξουσίας, είτε θετική είτε αρνητική, δεν μπορεί να πραγματοποιηθεί στην εξωτερική πραγματικότητα, αν δε διαμορφωθεί στον χωροχρόνο αυτό.

Ο Δόικος θεωρεί ότι οι σχέσεις εξουσίας μεταξύ των ανθρώπων μπορούν να πάρουν δύο μορφές: είτε ο ένας πλησιάζει στον άλλον μέσα στο φως της συν-εξύψωσης, είτε επιτίθεται μέσα στο σκότος της επιβολής. «Η μετάβαση από τη δεύτερη μορφή στην πρώτη αποτελεί πολιτικό στόχο στον κόσμο του μηδενισμού, στον οποίο ζούμε».⁶ Ο καθένας μπορεί να εισέλθει σε αυτόν τον κόσμο, να συναντηθεί με τον Θεό του στον χωροχρόνο της στοχαστικής φαντασίας και να επιλέξει τη δική του υλική πραγματικότητα μέσα από τα άπειρα αρχέτυπα και μύθους.

Αποκτώντας πρόσβαση σε αυτόν τον κόσμο, ο άνθρωπος παύει να είναι θύμα. Σε αυτόν τον χωροχρόνο μπορεί να γίνει δημιουργός, να έρχεται σε επαφή με το άπειρο, όπως για παράδειγμα ο Μίκης Θεοδωράκης, αλλά με τον δικό του τρόπο και στον δικό του βαθμό.

³ Corbin, Henry, «Mundus Imaginalis or the Imaginary and the Imagenal.» Translated by Ruth Horine, Paris, Association des Amis de Henry et Stella Corbin, 1972.

⁴ Durand, Gilbert, Les structures anthropologiques de l'imaginaire, Paris, Dunod, 2016.

⁵ Δόικος, Παναγιώτης, Οντολογία της Στοχαστικής Φαντασίας, Αθήνα, Παπαζήσης, 2022.

⁶ Δόικος, Παναγιώτης, Η Πολιτική της Φαντασίας, Αθήνα, Δαιδάλεος, 2018.

Δημιουργώντας «μια προσωπική σχέση με το Σύμπαν, μέσα στην εμπειρία της πνευματικής δημιουργίας».⁷

Σήμερα, η κάθετη ανοδική διάσταση αντικαθίσταται από μια οριζόντια επέκταση. Αυτοί οι φιλόσοφοι μας αποκαλύπτουν τη γνώση για την **ανοδική διάσταση**, καθώς τα βλέμματά τους στράφηκαν προς την Ανατολή, ελπίζοντας να σώσουν τους ανθρώπους από τον μηδενισμό της Δύσης.

Αναλύοντας τα έργα αυτών των φιλοσόφων, θα προσπαθήσω να βρω την απάντηση στο ερώτημα πώς μπορεί ένας άνθρωπος να μεταβεί από θύμα σε δημιουργό. Και τι καθορίζει το γιατί ο ένας καταστρέφει ενώ ο άλλος δημιουργεί, καθώς και γιατί οι περισσότεροι άνθρωποι παραμένουν σε παθητική θέση και θεωρούν τον εαυτό τους θύμα. Κάνω την υπόθεση ότι αυτό συνδέεται με **το εσωτερικό φως** ενός ατόμου και την επιστροφή σε αυτό, καθώς και με τη **μετάλλαξη των καθεστώτων**, όταν απομακρύνονται από αυτό το φως.

Μέρος Α΄: Ερευνητική και στοχαστική προσέγγιση Μεταλλάξεις και υποκατάσταση του φωτός

Ο Durand στήριξε τη φιλοσοφία του στο έργο του Henry Corbin. Οι οπαδοί τους συνέκριναν τις δύο θεωρίες, βρίσκοντας παραλληλισμούς, όπως: η «Trajet anthropologique» (σελ. 68) και οι τρεις κόσμοι (σελ. 31), το φως που περιγράφει ο Corbin (σελ. 36) και το φως του «Le régime diurne» του Durand (σελ. 72), το σκοτάδι (σελ. 75) και τη φωτεινή νύχτα (σελ. 36).

Όσο περισσότερο, όμως, μελετούσα τα έργα αυτών των φιλοσόφων, τόσο περισσότερο κατέληγα στο συμπέρασμα ότι οι ιδέες τους δεν πρέπει να συγκρίνονται και ότι δεν πρέπει να αναζητούνται διαφορές και ομοιότητες. Προτείνω να θεωρηθούν οι έννοιες και οι ιδέες που προτείνουν αυτοί οι φιλόσοφοι ως **ένα ενιαίο σύμπαν**, αλλά να ταξινομηθούν σε διαφορετικά επίπεδα.

Κάθε ένας από τους τρεις κόσμους του Suhrawardi έχει το δικό του όργανο αντίληψης. Στον κόσμο του Jabarut είναι η διανοητική διαίσθηση, στον κόσμο του Malakut είναι η διαίσθηση της φαντασίας, στον Mulk είναι η αισθητηριακή αντίληψη, η εμπειρική νόηση μέσω των πέντε εξωτερικών αισθήσεων. Και τα τρία καθεστώτα του Durand βρίσκονται στη ζώνη του Malakut («Mundus imaginalis»), επειδή ανήκουν στον μύθο.

Ο Durand αποκαλεί το ημερινό καθεστώς κάθετο και τα δύο νυχτερινά οριζόντια. Αυτό, όμως, δεν τα χαρακτηρίζει ως θετικά ή αρνητικά. Κατά τη γνώμη μου, η ποιότητά τους εξαρτάται από **την εγγύτητά τους στο εσωτερικό φως** του ατόμου. Επίσης, η καθετότητα του ημερήσιου καθεστώτος του Durand δεν ταυτίζεται με την κάθετη κίνηση προς το εσωτερικό φως του Corbin.

Και τα τρία καθεστώτα του Durand μπορούν να κινηθούν σε σχέση με το φως που περιγράφει ο Corbin, πλησιάζοντας στην απόκτηση δημιουργικού χαρακτήρα, ενώ η απομάκρυνση από το φως και η οπισθοχώρηση προς την περιφέρεια και το σκοτάδι προκαλεί διαταραχές και μεταλλάξεις.

Οπτικά, μπορεί να αποτυπωθεί ως τρεις ανεμοστρόβιλοι (diurne, synthetic nocturne και mystique nocturne) γύρω από τον άξονα του φωτός (το εσωτερικό φως του Corbin), που, αν απομακρυνθούν από το φως, καταστρέφουν τα πάντα στο πέρασμά τους. Καθώς κινούνται πιο κοντά στο φως, γίνονται γαλαξιακά κέντρα δημιουργικού χάους και αρχίζουν να δημιουργούν.

⁷ Δόικος, Παναγιώτης, Ο Μίκης Θεοδωράκης και η Θεωρία της Συμπαντικής Αρμονίας, Αθήνα, Εκδόσεις Παπαζήσης, 2022.

Η απομάκρυνση από το φως προκαλεί την καταστροφή.

Η προσέγγιση του φωτός οδηγεί στη δημιουργικότητα.

Όσο περισσότερα απομακρύνονται τα τρία καθεστώτα του Gilbert Durand από το εσωτερικό φως, τόσο περισσότερα μεταλλάσσονται και παραμορφώνονται. Στην εποχή μας αυτή η απόσταση βρίσκεται κοντά στην κορύφωση ή της, κινούμαστε με ιλιγγιώδη ταχύτητα προς την άκρη.

Η κβαντική φυσική αναγνωρίζει τη σχέση μεταξύ παρατηρητή και αντικείμενου. Οποιοδήποτε αντικείμενο, εφόσον δεν παρατηρείται, βρίσκεται σε κατάσταση υπέρθεσης. Δεν μπορούμε να γνωρίζουμε σε ποια κατάσταση ή σημείο βρίσκεται κάτι, μέχρι τη στιγμή της παρατήρησης.

Το φανταστικό δημιουργεί ταυτόχρονα και τον παρατηρητή και τη γάτα⁸, και, όταν ο παρατηρητής απομακρύνεται από το φως, τότε ενεργοποιείται αυτό που ονομάζουμε «μοίρα» - που στην πραγματικότητα είναι τα «θέλω» των άλλων ανθρώπων, τα οποία μετατρέπονται σε δικά μας «πρέπει».

Και έτσι, ο άνθρωπος γίνεται ένα συμπεριφορικό δίδυμο περιστεριού του Σκίներ⁹. Πιστεύει στη μοίρα του και αφαιρεί την ευθύνη του. Ως εκ τούτου, το εσωτερικό του φως μπορεί εύκολα να αντικατασταθεί από το εξωτερικό φως ή και το σκοτάδι από άλλους ανθρώπους, που χρησιμοποιούν τη στοχαστική φαντασία για κακούς σκοπούς.

Σύμφωνα με τον Παναγιώτη Δόικο, η πρόσβαση στον κόσμο του «Mundus imaginalis» είναι διαθέσιμη σε όλους τους ανθρώπους, αλλά σε διαφορετικό βαθμό και με διαφορετικές ποιότητες. Κατά τη γνώμη μου, υπάρχουν τρία βασικά επίπεδα και δύο κατευθύνσεις:

Κάθετη κίνηση προς το εσωτερικό φως

Οραματική φαντασία και οραματισμός

Στοχαστική φαντασία και δημιουργία

Οριζόντια κίνηση από το εσωτερικό φως προς την περιφέρεια

Στοχαστική φαντασία και καταστροφή

Η κάθετη κίνηση είναι η επιστροφή στον εαυτό μας, από την περιφέρεια και τον εξωτερικό στον εσωτερικό κόσμο, μέσα από το σπινθηροβόλο σκοτάδι στο εσωτερικό φως, στο ανάλαφρο δίδυμό μας, στη γέννηση του Θεού μέσα μας.

Οι οραματιστές, οι οποίοι είναι ελάχιστοι, συγχωνεύονται με το φως, διαλύονται σε αυτό. Αλλά δεν εξαφανίζονται, γιατί η εξαφάνιση στο φως οδηγεί στη σχιζοφρένεια, για την οποία τόσο αρέσκονται να μιλούν οι ορθολογιστές και οι πολέμοι της μεταφυσικής. Εδώ εννοούμε τη διάλυση, η οποία αποτελεί μήυση. Οι παράλληλοι κόσμοι γίνονται προσιτοί σε αυτούς, γίνονται η πραγματικότητά τους.

Η εμπειρία των οραματιστών, από τη μία πλευρά, μας δείχνει την ύπαρξη αυτού που δεν μπορούμε να δούμε με τα μάτια μας. Από την άλλη, όμως, η εμπειρία τους δίνει αφορμή στους ορθολογιστές να ονομάσουν τα πάντα μυθοπλασία. Συγγέουν, επίσης, την οραματική

⁸ Η γάτα του Σρέντινγκερ είναι ένα διάσημο νοητικό πείραμα που σχεδιάστηκε από τον Αυστριακό φυσικό Erwin Schrödinger το 1935. Περιγράφει μια γάτα κλεισμένη σε ένα κουτί μαζί με έναν μηχανισμό που μπορεί να τη σκοτώσει. Σύμφωνα με την Κβαντομηχανική, μέχρι να ανοίξουμε το κουτί και να παρατηρήσουμε τη γάτα, αυτή βρίσκεται ταυτόχρονα σε δύο καταστάσεις: και ζωντανή και νεκρή.

⁹ Ο Αμερικανός ψυχολόγος Skinner πραγματοποίησε πειράματα με περιστέρια. Κατά τη διάρκεια του πειράματος, ένα πεινασμένο περιστέρι τοποθετήθηκε σε ένα κλουβί. Σε τακτά χρονικά διαστήματα του έδιναν μερίδα φαγητού – δηλαδή η ενίσχυση δεν είχε καμία σχέση με τη συμπεριφορά του περιστεριού. Το περιστέρι επέδειξε δεισιδαιμονική συμπεριφορά συνδέοντας τυχαία δύο γεγονότα: τη συμπεριφορά του πριν από την ενίσχυση και την ίδια την ενίσχυση, η οποία στην πραγματικότητα εμφανίστηκε ανεξάρτητα από τη δράση του.

φαντασία με τη στοχαστική φαντασία, η οποία, σε αντίθεση με την πρώτη, είναι διαθέσιμη σε όλους τους ανθρώπους, χωρίς διαλογισμό ή χορό.

Θα ήθελα, επίσης, να τονίσω ότι συχνά πιστεύεται ότι οι οραματιστές σε μια τέτοια κατάσταση έμπαιναν υπό την επήρεια ναρκωτικών ουσιών. Όπως σε κάθε χώρα θρησκεία ή εθνικότητα, πάντα υπήρχαν άνθρωποι που έβγαζαν το ψωμί τους ζητιανεύοντας, ενώ στην Ανατολή πολλοί από αυτούς προσποιούνταν ότι ήταν μάντες του μέλλοντος ή Σούφι, μαζεύοντας έτσι χρήματα για όπιο ή χασίς. Επίσης, **η πνευματική μέθη** στη μετάφραση των πηγών συχνά γραφόταν απλώς ως μέθη (hamr). Αλλά το «hamr» είναι ένας όρος στον ισλαμικό νόμο που δηλώνει μεθυστικές ουσίες, η χρήση των οποίων απαγορεύεται αυστηρά για τους μουσουλμάνους. Αυτές οι παρεξηγήσεις είχαν αρνητικό αντίκτυπο στην κοινή γνώμη για τους Σούφι.

Τώρα, ας εξετάσουμε ποια είναι τότε η κάθετη κίνηση μέσω της στοχαστικής φαντασίας. Ως αποτέλεσμα της συγχώνευσης με το εσωτερικό του φως, το εσωτερικό του δίδυμο, το σώμα παύει για ένα άτομο να είναι εμπόδιο, φυλακή για την ψυχή κατά τη διάρκεια της ζωής του, γίνεται ναός για την ψυχή, η οποία μετά τη μύηση πρέπει να επιστρέψει στην περιφέρεια, να αντιμετωπίσει ξανά το σκοτάδι, αλλά να μην το φοβάται πλέον.

Ένας τέτοιος άνθρωπος συνειδητοποιεί ότι δεν υπάρχει μοίρα, ότι ο ίδιος είναι υπεύθυνος για τη ζωή του, ότι η αιωνιότητά του βρίσκεται στη δημιουργία, ότι αποφασίζει ο ίδιος με τι θα γεμίσει την πορεία του μέχρι τον θάνατο του σώματος. Έχει επιστρέψει στο φως, έχει συγχωνευτεί με αυτό, έχει διαλυθεί σε αυτό, **είναι το φως, και το φως είναι αιώνιο.**

Οι σκεπτικιστές θα πουν: «Αλλά τότε γιατί χρειάζεται σώμα; Γιατί χρειάζεται ζωή; Γιατί χρειάζεται να δημιουργεί; Γιατί τότε οι γιατροί θεραπεύουν τους ανθρώπους; Γιατί να υποφέρουν μέσα σε ένα σωματικό κέλυφος, όταν είναι ευκολότερο να αυτοκτονήσουν και να απελευθερώσουν το φως;». Όμως, το φως από τη φύση του μόνο δημιουργεί και το σώμα δεν αποτελεί πλέον εμπόδιο γι' αυτό, όπως πριν, το φως είναι ελεύθερο κατά τη διάρκεια της ζωής του σώματος. Το σώμα γίνεται ένα χωνευτήριο, ένα μέσο για την πραγματοποίηση των μορφών του «Mundus imaginalis» στον κόσμο μας. Δεν είναι παραμύθι, δεν είναι φαντασίωση, είναι αυτό που βλέπουμε καθημερινά, από ένα μπουκάλι με νερό στο τραπέζι μας μέχρι τις ειρηνευτικές διαπραγματεύσεις μεταξύ χωρών.

Υπάρχει, όμως, και μια οριζόντια κίνηση, από τον εαυτό μας προς το εξωτερικό, από το εσωτερικό φως. Το αποτέλεσμα αυτής της κίνησης είναι η μετάλλαξη των καθεστώτων: αδιαφορία, δειλία, καταστροφικές επιστημονικές ανακαλύψεις, ρατσισμός, ατμοσφαιρική ρύπανση, συγκρούσεις, δολοφονίες, πόλεμοι.

Στην πολιτική συμβαίνει αυτό που περιγράφει ο Παναγιώτης Δόικος στο βιβλίο του για την πολιτική φαντασία. «Οι κάτοχοι της πολιτικής εξουσίας αποφασίζουν και πράττουν το κακό, όταν υποχωρούν υβριστικά μπροστά στον θάνατο. Η εξουσία τους επιτίθεται μέσα στο σκότος της επιβολής και εμποδίζει τις σχέσεις μέσα στην αυτοκαταστροφή, προτιμώντας αδιέξοδη ιδιοτέλεια από τον αγώνα της συνεξύψωσης».¹⁰

Κατά τη γνώμη μου, το συλλογικό ασυνείδητο μεταλλάσσεται, όταν μακριά από το εσωτερικό φως, ο φόβος του θανάτου το κατατρώνει ολοκληρωτικά. Αν κοντά στο φως το άτομο κάνει μια συνειδητή επιλογή από την αρχέτυπη βάση, στον αποχωρισμό από το φως είναι μόνο ένα αντανάκλαστικό του θανάτου. Ο άνθρωπος είναι σαν πνιγμένος, πνίγει όλους γύρω του, αρπάζει μανιωδώς τους άλλους, στέκεται στο κεφάλι τους. Για τι είδους δημιουργία μπορούμε να μιλήσουμε σε μια τέτοια κατάσταση; Πώς μπορεί ένας τέτοιος άνθρωπος να δημιουργήσει και να δώσει;

Όμως, έχει μια επιλογή, πράγμα που σημαίνει ότι έχει μια ευθύνη. Όταν απομακρύνεται από το φως, ένα άτομο κυβερνάται από το φόβο του θανάτου, άλλοι άνθρωποι μπορούν να

¹⁰ Δόικος, Παναγιώτης, Η Πολιτική της Φαντασίας, Αθήνα, Δαιδάλεος, 2018.

το χρησιμοποιήσουν, **να υποκαταστήσουν το φως**, να το χειραγωγήσουν, να το κατευθύνουν στην καταστροφή.

Όταν ο άνθρωπος πλησιάζει στο φως, καταλαβαίνει ότι το φως είναι αιώνιο και, συγχωνευμένος με αυτό, γίνεται, και αυτός αιώνιος, επιστρέφει στην περιφέρεια, αλλά δεν παραλύει πλέον από αυτόν τον φόβο, κάνει μια συνειδητοποιημένη επιλογή και φέρει ευθύνη.

Το ερώτημα είναι πώς έρχονταν οι άνθρωποι στο φως. Κατά τη γνώμη μου, στο παρελθόν αυτό συνέβαινε χάρη στον σεβασμό προς τον θάνατο. Οι άνθρωποι δεν παραλύονταν από τον φόβο του τέλους τους, από τη συνείδηση της θνητότητάς τους ή της θνητότητας του σώματος. Επίσης, μέχρι σήμερα, λαοί όπως οι Θιβετιανοί, οι Ινδοί και οι Ινδιάνοι της Αμαζονίας, που σέβονται τον θάνατο, βρίσκονται πιο κοντά στο φως.

Αλλά στον σύγχρονο δυτικό κόσμο, το θέμα του θανάτου γίνεται όλο και περισσότερο ταμπού. Ο θάνατος ενός ανθρώπου προκαλεί μια αίσθηση μυστηρίου και φόβου. Το σώμα απομακρύνεται γρήγορα και μεταφέρεται στο νεκροτομείο ή στο γραφείο τελετών και η διαδικασία του πένθους συντομεύεται. Όμως, δεν είναι δυνατόν να έρθει κανείς στο φως, χωρίς να αντιμετωπίσει το σκοτάδι. «Το Dasein¹¹ κρύβει από τον εαυτό του την ύπαρξή του προς τον θάνατο», με αποτέλεσμα κάθε δημόσια αναφορά στον θάνατο και σε ό,τι συνδέεται με αυτόν να κηρύσσεται αισχρή.

Όταν δε γνωρίζεις κάτι, το φοβάσαι. Για παράδειγμα, ο ρατσισμός· αυτός ο μηχανισμός εκδηλώνεται ως φόβος για τους ανθρώπους που φαίνονται «διαφορετικοί» - έχουν διαφορετικό χρώμα δέρματος, κουλτούρα, θρησκεία ή γλώσσα. Επειδή αυτοί οι άνθρωποι είναι διαφορετικοί από τους «δικούς μας», είναι εύκολο να προβάλλουν πάνω τους φόβους και προκατασκευασμένες πεποιθήσεις. Ένας παρόμοιος μηχανισμός λειτουργεί σε σχέση με τον θάνατο. Ο θάνατος είναι κάτι που οι περισσότεροι άνθρωποι δεν μπορούν να κατανοήσουν ή να ελέγξουν. Οι άνθρωποι δε γνωρίζουν τι ακριβώς συμβαίνει μετά τον θάνατο. Αυτή η αβεβαιότητα δημιουργεί φόβο και άγχος. Αυτοί οι άνθρωποι είναι εύκολο να ελεγχθούν.

Όταν το ίδιο το άτομο αρρωσταίνει από μια σοβαρή ασθένεια, συνειδητοποιεί τη θνητότητα του σώματός του και αρχίζει να αναζητά το αιώνιο φως για να συγχωνευτεί. Αυτός είναι ο λόγος για τον οποίο ακόμη και ένας άπιστος άνθρωπος, όταν αντιμετωπίζει την απειλή του θανάτου των συγγενών του, αρχίζει να προσεύχεται και να πιστεύει. Για τον ίδιο και τους συγγενείς του, αυτή είναι ένα είδος εσωτερικής εσχατολογίας, μια εμπειρία «θανάτου», που του δίνει τη δυνατότητα να ζήσει συνειδητά.

Όπως γράφει ο Παναγιώτης Δόικος: «Πρόκειται για το χωροχρόνο ενεργοποίησης της δυνατότητας να δημιουργηθεί μια άλλη ζωή, σύμφυτη με την κίνηση υπέρβασης της περιοριστικής - απειλητικής συνθήκης του μηδενός: Η ζωή της αυθυπέρβασης¹²».

Οι σκεπτικιστές θα πουν ότι εδώ είναι ο ίδιος ο φόβος του θανάτου που τον οδήγησε στο φως. Τελικά, είναι ο φόβος του θανάτου και όχι η απουσία του που οδηγεί στη συνειδητοποίηση; Στην προκειμένη περίπτωση, ωστόσο, πρόκειται για μια θεραπεία σοκ. Είναι όπως όταν κάποιος φοβάται τους ανθρώπους άλλης εθνικότητας και τον βάζουν στο ίδιο δωμάτιο μαζί τους· ποτέ δεν είχε προσπαθήσει να γνωρίσει την κουλτούρα τους, αλλά τώρα εξαναγκάζεται. Είναι τρομοκρατημένος, αλλά δεν έχει άλλη επιλογή. Τελικά, συνειδητοποιεί ότι δεν είναι επικίνδυνοι και η επικοινωνία μαζί τους του ανοίγει νέους ορίζοντες.

Παρόμοιο πράγμα συνέβη κατά τη διάρκεια της πανδημίας: ο φόβος του θανάτου επιβλήθηκε στην έλλειψη χώρου με την υπερβολή του χρόνου. Πολλοί άνθρωποι εκείνη την εποχή ήρθαν στο εσωτερικό φως και άρχισαν να δημιουργούν. Αναγκαστικά, σταμάτησε «ο

¹¹ Heidegger, M, Sein und Zeit, Tübingen, Max Niemeyer Verlag, 2001.

¹² Δόικος, Παναγιώτης, Οντολογία της Στοχαστικής Φαντασίας, Αθήνα, Παπαζήσης, 2022.

τροχός» και αυτό βοήθησε τους «σκίους» να κοιτάξουν γύρω τους και να εξερευνήσουν τον «χώρο» πέρα από αυτόν.

Το φως, ένας σβώλος ενέργειας, η ψυχή, πέφτει για λίγο σε μια σωματική φυλακή και μετά επιστρέφει στη «βάση» της. Μπορεί η ψυχή να φοβάται να επιστρέψει στην ελευθερία, αν το σώμα αποτελεί γι' αυτήν φυλακή; Όχι. Αυτό σημαίνει ότι ασυνείδητα ένα τέτοιο άτομο θα ακολουθήσει τον δρόμο της καταστροφής του σώματός του και του περιβάλλοντος κόσμου.

Μπορεί η ψυχή να νοσταλγεί το σώμα, αν αυτό είναι ναός γι' αυτήν, και να φοβάται τον αποχωρισμό από το σώμα, το οποίο τη βοηθά να ενσαρκώνει τις μορφές του κόσμου της; Ναι. Ένα τέτοιο άτομο θα δημιουργήσει, θα φροντίσει το σώμα του, τον περιβάλλοντα κόσμο, τον πλανήτη.

Πιστεύω ότι η μετάλλαξη και η διαστρέβλωση συμβαίνουν με τον ακόλουθο τρόπο.

Όσο πιο κοντά βρίσκεται το ημερινό καθεστώς στο εσωτερικό φως, τόσο πιο δημιουργικό είναι. Σε αυτό το καθεστώς, από πιθανό θύμα του θανάτου ο άνθρωπος γίνεται δημιουργός της ζωής. Οι περισσότεροι άνθρωποι τείνουν να βλέπουν την αιτία όλων όσων συμβαίνουν σε αυτούς, στην κοινωνία και στους άλλους. Ο Θεός, ο πρόεδρος, οι υπουργοί, οι αξιωματούχοι, οι πλούσιοι, οι γονείς, τα παιδιά, οι πρόγονοι, ο θάνατος είναι υπαίτιοι για ό,τι συμβαίνει στη ζωή του. Και το πεπρωμένο του θύματος είναι η τιμωρία και η υπακοή. Η θέση του ηρωικού μύθου είναι: ο άνθρωπος να γίνει ο συγγραφέας των γεγονότων - αυτό είναι το νόημα του ηρωισμού. Ο συγγραφέας δεν παραλύει από τον θάνατο· δημιουργεί: π.χ. αγαπάει, κάνει ανακαλύψεις για το καλό της ανθρωπότητας, γράφει βιβλία, φυτεύει δάση, ενσταλάζει αξίες στα παιδιά του, δίνει νερό σε αδέσποτες γάτες. Και αυτό είναι εφικτό μόνο με την κίνηση του «ανεμοστρόβιλου» προς το εσωτερικό φως.

Το ημερινό καθεστώς είναι ένας τρόπος διαχωρισμού, αλλά για να διαχωρίσει κανείς, πρέπει να είναι σε θέση να διακρίνει κανείς σαφώς το φως από το σκοτάδι, το καλό από το κακό. Η μεταφυσική γνώση φαίνεται περιττή και επιβλαβής, όταν ο άνθρωπος απομακρύνεται από το φως, και σήμερα έχει γίνει, επίσης, και ασύμφορη. Για παράδειγμα, ο ορθολογισμός από μόνος του δεν έχει τίποτα κακό, αλλά η διαστρέβλωσή του οδηγεί στον μηδενισμό, «ο ριζικός θετικισμός γίνεται τελικά ριζικός αρνητισμός»¹³. Επίσης, ο θετικός μηδενισμός με μια θέση για το «μηδέν» που δε σημαίνει «τίποτα», αλλά μια θέση για το «άλλο», μετατρέπεται στον μηδενισμό της άρνησης. Η μετα-αλήθεια, η μετα-δημοκρατία, η μεταπληροφόρηση είναι όλα στρεβλώσεις του ημερινού καθεστώτος.

Η μετάλλαξη του καθεστώτος εκφράζεται με την κρυφή αντικατάσταση του φωτός.

Οι άνθρωποι πολεμούν τον θάνατο για το φως και το καλό. Αλλά αυτό το φως είναι πολύ εύκολο να αντικατασταθεί, επειδή είναι εξωτερικό. Αυτό ακριβώς συμβαίνει στον σύγχρονο κόσμο. Οι άνθρωποι διεξάγουν πολέμους, αλληλοσκοτώνονται, καταστρέφουν πόλεις και χώρες, αλλά ταυτόχρονα βρίσκονται υπό την επήρεια του ηρωικού μύθου. **Είναι πολύ εύκολο να κατευθύνεις έναν άνθρωπο, έτοιμο να πολεμήσει τα πάντα, απλώς λέγοντάς του ψέματα ότι αυτό είναι το φως και αυτό είναι το σκοτάδι.** Ναι, αυτό θα είναι, επίσης, μια κάθετη κίνηση, βασισμένη στο αντανάκλαστικό της στάσης, αλλά, επειδή απέχει πολύ από το αληθινό εσωτερικό φως, θα υπόκειται σε **μία υποκατάσταση του σκοπού**, και έτσι θα οδηγεί όχι στη δημιουργία αλλά στην καταστροφή.

«Ο πόλεμος είναι ειρήνη, η ελευθερία είναι σκλαβιά, η άγνοια είναι δύναμη»¹⁴.

Όπως στο μυθιστόρημα του Τζορτζ Όργουελ «1984», ο θάνατος είναι ένα όργανο εξουσίας. Το κόμμα χρησιμοποιεί τον φόβο του θανάτου, για να διατηρήσει τον έλεγχο του πληθυσμού. Κάθε αντίσταση καταστέλλεται βάνανυσα και τα ενοχλητικά άτομα «εξαφανίζονται». Το ιερό σε αυτόν τον κόσμο έχει αντικατασταθεί από τη λατρεία της

¹³ Σωκράτης Δεληβογιατζής

¹⁴ Orwell, George, 1984, Αθήνα, Καστανιώτης, 2006.

προσωπικότητας και την ιδεολογία του κόμματος. Το κόμμα επιδιώκει να πάρει τη θέση του ιερού στη ζωή των ανθρώπων, ελέγχοντας τις σκέψεις και τις πεποιθήσεις τους. Οι πνευματικές πτυχές της ζωής καταπιέζονται, για να διατηρηθεί η απόλυτη εξουσία. Ο πρωταγωνιστής είναι θύμα της ιδεολογίας. Ο ιδεολογικός έλεγχος (στο όνομα του φωτός, υπό την απειλή του θανάτου) γίνεται μια μορφή βίας, στην οποία οι άνθρωποι θυσιάζονται, για να διατηρήσουν την εξουσία του κόμματος. Το κόμμα χρησιμοποιεί βασανιστήρια και την ιδέα της αναπόφευκτης μοίρας, για να εξαναγκάσει τους ανθρώπους σε υποταγή.

Αυτοί που αλλάζουν το φως σε ψεύδη επωφελούνται από το γεγονός ότι οι περισσότεροι άνθρωποι είναι αποξενωμένοι από τη φύση τους. Εσκεμμένα καλλιεργούν και ανυψώνουν το επίπεδο της αιδούς, για να το χρησιμοποιήσουν ως μέσο ελέγχου.¹⁵ Αν ένα άτομο ενεργεί μέσα στο πλαίσιο τους, διευκολύνεται ο έλεγχος της κοινωνίας και η επίτευξη των στόχων τους.

Το ίδιο έκαναν με τον μύθο και το φανταστικό· τα ονόμασαν παραμύθι και φαντασιώσεις, η επιλογή σήμερα είναι κακό πράγμα, ο άνθρωπος δεν έχει επιλογή, έχει πεπρωμένο. **Αλλά και για αυτόν είναι βολικό, δε χρειάζεται να είναι υπεύθυνος**, αν και οι μελέτες των φυσιολόγων και των φιλοσόφων δείχνουν ότι πάντα από τη φύση μας έχουμε την επιλογή¹⁶.

Το νυχτερινό (μυστικιστικό) καθεστώς δίνει σε αυτόν τον κόσμο οραματιστές που αποτελούν απόδειξη της ύπαρξης του όγδοου κλίματος και ένα παράδειγμα της δύναμης της οραματικής φαντασίας. Ο θάνατος στο μυστικιστικό καθεστώς γίνεται αντιληπτός μέσω της ευθυγράμμισης, η οποία γίνεται επικίνδυνη στη μετάλλαξη. Σε αυτόν τον τρόπο, μακριά από το εσωτερικό φως γεννιέται ο μηδενισμός, εμφανίζονται τρόποι διαφυγής από την πραγματικότητα, που οδηγούν σε χρήση ναρκωτικών, αλκοόλ, εθισμό στον τζόγο, εθισμό στο διαδίκτυο, λαιμαργία, ακολασία, εθισμός στην αναζήτηση γρήγορων ενδορφινικών ανταμοιβών, αδιαφορία για το μέλλον του πλανήτη.

Αλλά η πιο σκληρή υποκατάσταση του φωτός συμβαίνει, όταν, για να μην αποκαλυφθεί αυτή η απάτη, δίνεται στο άτομο η ψευδαίσθηση ότι το πεπρωμένο είναι στα χέρια του. Η αυτοκτονία και η ευθανασία είναι, επίσης, μια μετάλλαξη του νυχτερινού μυστικιστικού καθεστώτος, όταν αυτό ωθείται στην απόλυτη περιφέρεια.

Όταν πλησιάζει το δραματικό (συνθετικό) νυχτερινό καθεστώς στο φως, εμφανίζεται η δημιουργική δραστηριότητα· είναι αυτό που μπορεί να ονομαστεί «χορός» με τον θάνατο. Μέσα στον χώρο αυτού του καθεστώτος και μέσω της όσο το δυνατόν πλησιέστερης προσέγγισης στο εσωτερικό φως.

Η μετάλλαξη αυτού του καθεστώτος εκφράζεται με την αποσάρκωση της δημιουργικής διαδικασίας και την αντικατάσταση της δημιουργικής νύχτας, του εσωτερικού κόσμου, από το σκοτάδι του εξωτερικού. Η κοσμική προσέγγιση μετατρέπει το μυστήριο της φαντασίας σε μια μηχανιστική διαδικασία. Η τεχνητή νοημοσύνη είναι ένα παράδειγμα της απομάκρυνσης από το εσωτερικό φως, η οποία θα μεταλλαχθεί και θα μετατραπεί σε προσομοίωση της δημιουργίας.

«Θέλω τον Θεό, θέλω ποίηση, θέλω αληθινό ρίσκο, θέλω ελευθερία, θέλω καλοσύνη, θέλω αμαρτία»¹⁷.

Μία περιγραφή της μετάλλαξης αυτού του καθεστώτος μπορεί να βρεθεί στο βιβλίο «Θαυμαστός νέος κόσμος» του Aldous Huxley, όπου η δημιουργικότητα θεωρείται επικίνδυνη και περιττή, επειδή μπορεί να οδηγήσει σε αστάθεια και διατάραξη της κοινωνικής τάξης. Ο θάνατος θεωρείται μια φυσική διαδικασία που στερείται πνευματικής σημασίας. Η κοινωνία χρησιμοποιεί το ναρκωτικό «soma» για να διατηρήσει την ψευδαίσθηση της ευτυχίας

¹⁵ Γρηγόρης Ζαρωτιάδης

¹⁶ Bekhterev, V. M., *Fundamentals of General Reflexology*, Saint Petersburg, 1923.

¹⁷ Huxley, Aldous, *Θαυμαστός, Καινούργιος Κόσμος*, Αθήνα, Ψυχογιός, 2016.

και της σταθερότητας, το οποίο αντιπροσωπεύει μια ημερολογιακή δομή ελέγχου. Εδώ ο «Mundus imaginalis» αντικαθίσταται από έναν τεχνητό κόσμο ψευδαίσθησης, που καταστέλλει κάθε ιερή πτυχή της ανθρώπινης φύσης. Η πνευματική αναζήτηση καταστέλλεται. Η δημιουργικότητα παρουσιάζεται ως πράξη εξέγερσης ενάντια στα καθιερωμένα πρότυπα. Η ποίηση και η μουσική, που θα μπορούσαν να αποτελούν τρόπους έκφρασης βαθιών συναισθημάτων και σκέψεων, έχουν σχεδόν πλήρως αντικατασταθεί. Τα έργα τέχνης και τα βιβλία είναι κρυμμένα σε χρηματοκιβώτια και η διανομή τους έχει απαγορευτεί, προκειμένου να αποφευχθεί η επιρροή τους στην κοινωνία.

Ο πρωταγωνιστής, που μεγάλωσε έξω από αυτήν την κοινωνία, διατηρεί μια σύνδεση με το φως, οι εμπειρίες και οι προβληματισμοί του έρχονται σε αντίθεση με την επιφανειακή ευτυχία των «πολιτισμένων» πολιτών, αναδεικνύοντας το χάσμα μεταξύ των πραγματικών ανθρώπινων συναισθημάτων και του τεχνητού κόσμου της σταθερότητας.

Το δραματικό νυχτερινό καθεστώς είναι ο χώρος της αιώνιας επιστροφής του δερβίση στην πατρίδα, καθώς, για να συγχωνευθεί με το φως, είναι απαραίτητο να περάσει μέσα από αστραφτερό σκοτάδι και αυτό το σκοτάδι δεν είναι ενσάρκωση του κακού, αλλά ο δρόμος για να δει το εσωτερικό φως. Μέσα στον τόπο αυτού του καθεστώτος και, την όσο το δυνατόν πλησιέστερη, προσέγγιση του εσωτερικού φωτός: οι άνθρωποι κάνουν ανακαλύψεις, δημιουργούν τους πίνακες, γράφουν ποίηση και μουσική.

Μίκης Θεοδωράκης: «Αναρωτιέμαι μήπως κάθε μουσικός δημιουργός «ακούει», έστω και αν δεν το έχει συνειδητοποιήσει, τον ήχο από τη συμπαντική αρμονία»¹⁸.

Θύμα ή δημιουργός;

Ο μελισσοκόμος ξεπερνά την κατανόηση της πραγματικότητας της μέλισσας - το μέλι της απλώς εξαφανίζεται τακτικά. Όπως η μέλισσα, έτσι και ο άνθρωπος συναντά συχνά φαινόμενα, των οποίων τις αιτίες δεν κατανοεί, επειδή η αντίληψή του είναι περιορισμένη. Υπάρχουν πράγματα που δεν μπορούμε να δούμε με τα μάτια μας, να αισθανθούμε με τη μύτη μας ή να ακούσουμε με τα αυτιά μας. Υπάρχει, όμως, ένα άλλο όργανο αντίληψης και είναι διαθέσιμο σε όλους, αλλά σε διαφορετικό βαθμό και με διαφορετικές ποιότητες.

Έχοντας μελετήσει τα έργα του Henry Corbin, του Gilbert Durand και του Παναγιώτη Δόικου, κατέληξα στο συμπέρασμα ότι η συνειδητοποίηση της σύνδεσής μας με το άπειρο επιτρέπει στον άνθρωπο να ξεπεράσει τον παραλυτικό φόβο του θανάτου, ο οποίος οδηγεί σε μια καταναλωτική και καταστροφική στάση απέναντι στους άλλους ανθρώπους, στη φύση, στον πλανήτη, ακόμη και στο ίδιο του το σώμα.

Ξεπερνώντας το φόβο του θανάτου, ο άνθρωπος, με τη βοήθεια της στοχαστικής φαντασίας, γίνεται δημιουργός της ζωής του, αναλαμβάνει την ευθύνη των πράξεών του. Το σώμα του μετατρέπεται από τη φυλακή σε έναν ναό για την ψυχή, που απελευθερώνει το φως της στη διάρκεια της ζωής του. Το κίνητρό του δεν είναι πλέον να έχει χρόνο για να αρπάξει όσο το δυνατόν περισσότερα στη διαδρομή του, αλλά - να δώσει, να τον γεμίσει, να τον κάνει καλύτερο, να αφήσει κάτι πίσω του.

Αυτό το συμπέρασμα με οδήγησε στη σκέψη ότι οι άνθρωποι, υπό την επίδραση αυτού του φόβου, απαλλάσσουν τον εαυτό τους από την ευθύνη, μετάθετοντάς τη σε μια προκαθορισμένη μοίρα και ανακηρύσσοντας τον Θεό υπερβατικό. **Όμως, ο Θεός ενυπάρχει στον άνθρωπο ως ο δυνητικός του σωσίας.**

Η επιστροφή στο φως και η συγχώνευση με τον σωσία του επιβάλλει μια ευθύνη στον άνθρωπο, διότι θα πρέπει να επιστρέψει στην περιφέρειά του και να αντιμετωπίσει το σκοτάδι με μια νέα ιδιότητα. Ως άνθρωπος που συνειδητοποιεί ότι η ζωή δεν είναι μια γραμμική ροή

¹⁸ Θεοδωράκης, Μίκης, *Μονόλογοι στο Λυκανργές*, Αθήνα, Ιανός, 2021.

του χρόνου, σύμφωνα με ένα μοιραίο σενάριο, έχει πάντα την επιλογή να γεμίσει την πορεία του προς τον θάνατο και φέρει ευθύνη.

Ο Gilbert Durand, έχοντας μελετήσει την έννοια του συλλογικού ασυνείδητου του Carl Jung, τη σχέση ανάμεσα στη φαντασία και τον ορθολογισμό του Gaston Bachelard και τις ιδέες περί συγχρονικότητας του νομπελίστα της φυσικής Wolfgang Pauli¹⁹, τον κόσμο του «Mundus imaginalis» του Henry Corbin, το όγδοο κλίμα των Ανατολικών φιλοσόφων, την ανάλυση του Mircea Eliade²⁰ για τον χώρο της μυθολογίας και τη δομική ανθρωπολογία του Claude Lévi-Strauss²¹, κατέληξε στο συμπέρασμα ότι η πραγματικότητα είναι μύθος και προσπάθησε να εξηγήσει τον λόγο μέσω του μύθου.

Ο Durand με τη μυθοανάλυση εξηγεί το ορθολογικό μέσω του παράλογου. Μας δείχνει ότι ο μύθος απλώς προσποιείται ότι είναι ο λόγος. Η χρησιμότητα του έργου του είναι ότι μπορούμε πλέον να ξεσκεπάσουμε ερμηνευτικά τον λόγο. Ενώ στην κουλτούρα είναι προφανής, στην πολιτική, στους πολέμους, στην καταστροφή του πλανήτη μεταμφιέζεται ως ένας αγώνας κατά του σκότους και του ψεύτικου φωτός. Το σύμβολο είναι μια ορατή έκφραση της αόρατης πραγματικότητας. Επιτρέπει την αποκάλυψη βαθέων νοημάτων που είναι πέρα από την ορθολογική ανάλυση. Τα σύμβολα είναι τα κλειδιά για την αποκρυπτογράφηση των αιτιών του μηδενισμού.

Κάθε λόγος, για παράδειγμα η εφεύρεση του ηλεκτρικού λαμπτήρα από τον Edison, έχει τα συστατικά του μέρη, και, όταν αναλύονται τα μέρη αυτά, αποδεικνύονται αρχέτυπα, τρόποι και μύθοι: στην προκειμένη περίπτωση είναι το ημερινό καθεστώς, ο αγώνας ενάντια στο σκοτάδι και η επιδίωξη του φωτός. Και ο πόλεμος, ο φόνος, η καταστροφή στον σύγχρονο κόσμο είναι, επίσης, το ημερινό καθεστώς, αλλά με την κρυφή **αντικατάσταση** του φωτός. Αντί να αντιμετωπίζουμε τον θάνατο και να αγωνιζόμαστε για το αληθινό φως, βλέπουμε τη θυσία σωμάτων στην περιφέρεια του σκότους.

Τα αρχέτυπα που υποστηρίζονται από την κοινωνία γίνονται μέρος της προσωπικότητας, ενώ τα υπόλοιπα γίνονται ανεπιθύμητα και μετατρέπονται σε «σκοτεινή πλευρά», προκαλώντας φόβο και επιθετικότητα. Για τη νίκη, το ημερινό καθεστώς απαιτεί δύναμη, θάρρος και προσήλωση στον στόχο, ενώ το νυχτερινό καθεστώς απαιτεί αγάπη, ενσυναίσθηση και ευελιξία. Κάθε εχθρός στη ζωή του ανθρώπου εκφράζεται με μια αρχέτυπη αντίληψη, βασισμένη σε μύθους.

Ο άνθρωπος γεννιέται, σύμφωνα με τις έρευνες των ρεφλεξολόγων, με πλήρη σειρά ιδιοτήτων, αλλά με τον καιρό εκδιώκονται εκείνες που θεωρούνται περιττές.

Είναι σημαντικό οι άνθρωποι να ανακτήσουν τις χαμένες πτυχές της προσωπικότητάς τους, ώστε να μην είναι η μισή εκδοχή του εαυτού τους. Και το πιο σημαντικό είναι αυτό το μισό τους να μη μεταλλάσσεται μακριά από το εσωτερικό φως και να μην παίρνει διεστραμμένες μορφές. Π.χ., ο πόλεμος στο ημερινό καθεστώς, η ανάπτυξη δημιουργικών ιδεών χωρίς ψυχή στο δραματικό νυχτερινό καθεστώς, όπως η τεχνητή νοημοσύνη και η πλήρης απόσυρση από την πραγματικότητα, η αδιαφορία για τον πλανήτη και την οικολογία,

¹⁹ Ο Wolfgang Ernst Pauli (1900-1958-) ήταν Αυστροελβετός θεωρητικός φυσικός που ασχολήθηκε με τη στοιχειώδη σωματιδιακή φυσική και την κβαντομηχανική. Ένας λιγότερο γνωστός τομέας του έργου του, ο οποίος μελετήθηκε προσεκτικά μόλις από το 1990, προέκυψε από τη συνεργασία του με τον ψυχολόγο Carl Gustav Jung. Από την αλληλογραφία τους, την οποία οι δύο επιστήμονες διεξήγαγαν από το 1932 έως το 1958, προκύπτει ότι στον Pauli πιστώνεται μεγάλο μέρος της έννοιας της συγχρονικότητας που εισήγαγε ο C. G. Jung και, επιπλέον, μέρος της τελειοποίησης των εννοιών του συλλογικού ασυνείδητου και των αρχετύπων, οι οποίες είναι πρωταρχικής σημασίας για το έργο του Jung.

²⁰ Ο Mircea Eliade (1907- 1986) ήταν Ρουμάνος, Γάλλος και Αμερικανός θρησκευολόγος, ιστορικός της θρησκείας και φιλόσοφος του πολιτισμού. Έγινε παγκοσμίως γνωστός ως ερευνητής της μυθολογίας, «του θρησκευτικού συμβολισμού, των τελετουργιών, της μαγείας και του αποκρυφισμού, του σαμανισμού, των αρχαίων τεχνικών έκστασης, των μύθων, της αρχαϊκής συνείδησης και των τρόπων σκέψης».

²¹ Ο Claude Lévi-Strauss (1908 - 2009) - ήταν γαλλοβελγός εθνολόγος, κοινωνιολόγος, εθνογράφος, φιλόσοφος και κριτικός πολιτισμού.

η παγίδευση του ανθρώπου στην αναζήτηση της ευχαρίστησης μέσω της γρήγορης ντοπαμίνης στο μυστικιστικό νυχτερινό καθεστώς.

Από τι τελικά εξαρτάται με τι ένα άτομο αντιτίθεται στον θάνατο και γεμίζει τον δρόμο του προς αυτόν; Και τα τρία καθεστώτα είναι αρχικά εγγενή στον άνθρωπο, αλλά η κοινωνία του Λόγου, υπό την επίδραση του «αγνωστικού αντανάκλαστικού»²², αποδέχεται μόνο το ημερινό καθεστώς, περιφρονεί τον μυστικιστικό νυχτερινό και δυσπιστεί απέναντι στον δραματικό.

Όπως είπα παραπάνω, δεν μπορούμε να χωρίσουμε τα ορόσημα του Durand σε θετικά ή αρνητικά: η ποιότητά τους εξαρτάται από την εγγύτητά τους στο εσωτερικό φως του Corbin. Για παράδειγμα, οι οραματιστές που περιγράφει ο Suhrawardi βρίσκονταν στο μυστικιστικό καθεστώς σε συγχώνευση με το φως, ενώ οι πολιτικοί που περιγράφει ο Δόικος βρίσκονται στο ημερινό καθεστώς, στην άκρη της περιφέρειάς τους.

Κατά τη γνώμη μου, το καθεστώς που δίνει σε όλους πρόσβαση στο «Mundus imaginalis» είναι το συνθετικό (δραματικό) νυχτερινό. Αυτό συμβαίνει, χάρη στην εναλλαγή του ηρωικού και του μυστικιστικού μύθου, αλλά η εναλλαγή πρέπει να πραγματοποιείται μέσω της στοχαστικής φαντασίας. Και η κύρια προϋπόθεση για την ποιότητα αυτού του καθεστώτος είναι η επιστροφή στο εσωτερικό φως. Μόνο τότε το φως του ημερινού καθεστώτος συγχωνεύεται με το φως του Όγδου Κλίματος. Το σκοτάδι του νυχτερινού καθεστώτος συγχωνεύεται με τη φωτοφόρα νύχτα του Corbin και, μόνο τότε, ο χορός με τον θάνατο έχει δημιουργικό χαρακτήρα.

Στην κβαντομηχανική υπάρχει μια ερμηνεία των πολλών κόσμων που προτάθηκε από τον Hugh Everett το 1957. Η ερμηνεία αυτή προτείνει ότι κάθε κβαντική διάσταση δημιουργεί πολλά παράλληλα σύμπαντα. Σε καθένα από αυτά τα σύμπαντα πραγματοποιούνται διαφορετικές εκδοχές γεγονότων, που θα μπορούσαν να έχουν συμβεί. Έτσι, όλες οι πιθανές επιλογές γεγονότων υπάρχουν ταυτόχρονα σε διαφορετικές «κοσμογραμμές». **Κάθε επιλογή που κάνουμε μπορεί να οδηγήσει στη δημιουργία ενός νέου κλάδου της πραγματικότητας.** Έτσι, η ελευθερία των επιλογών μας γίνεται βασικό στοιχείο για τη διαμόρφωση του μέλλοντος και είμαστε υπεύθυνοι γι' αυτό, όπως ο πρωταγωνιστής της ταινίας «Interstellar». «*Το μόνο συναίσθημα που έχουμε στη διάθεσή μας που μπορεί να ξεπεράσει τον χώρο και τον χρόνο είναι η αγάπη*».²³ Η σύνδεση του πρωταγωνιστή με την κόρη του γίνεται η κινητήρια δύναμη και αυτή η αγάπη ξεπερνά τα φυσικά όρια, αντηχώντας σε όλες τις διαστάσεις του υπερκύβου.

Στην ταινία «Avatar» υπάρχει η «Eywa» – το συλλογικό ασυνείδητο, ένα είδος αρχέτυπης βάσης. Οι κάτοικοι του πλανήτη μπορούν να συνδεθούν με αυτήν και να επιλέξουν συνειδητά τα αρχέτυπα από τον «Mundus imaginalis». Εμείς δε βρισκόμαστε στον πλανήτη «Πανδώρα», αλλά και η δική μας «Eywa» υπάρχει, απλώς δεν τη βλέπουμε και έτσι περιμένουμε κάποιον άλλον να επιλέξει τα αρχέτυπα για εμάς, ωστόσο έχουμε επιλογή: **μπορούμε να αποφασίσουμε με τι θα γεμίσουμε το μονοπάτι μας προς τον θάνατο**

²² Corbin, Henry, *Mundus Imaginalis or The Imaginary and the Imaginal*, Ipswich, Golgonooza Press, 1976.

²³ *Interstellar* (2014).

Конец ознакомительного фрагмента.

Текст предоставлен ООО «Литрес».

Прочитайте эту книгу целиком, [купив полную легальную версию](#) на Литрес.

Безопасно оплатить книгу можно банковской картой Visa, MasterCard, Maestro, со счета мобильного телефона, с платежного терминала, в салоне МТС или Связной, через PayPal, WebMoney, Яндекс.Деньги, QIWI Кошелек, бонусными картами или другим удобным Вам способом.